

مضاربه در بانکداری اسلامی

مؤلفان :

آیت الله العظمی اکبر ایزدی فرد

استاد دانشگاه مازندران

سیروش شیخپور

مدرس دانشگاه

سرشناسه: ایزدی فرد، علی اکبر، ۱۳۳۹

عنوان و نام پدیدآور: مضاربه در بانکداری اسلامی، علی اکبر ایزدی فرد، سیروس شیخیور

مشخصات نشر: بابل: مبعث، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۱۸۱ ص، نمودار، ۵/۱۴ * ۵/۲۱ س. م

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۶-۲۴-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: واژه نامه

یادداشت: کتابخانه

یادداشت: نمایه

موضوع: مضاربه (فقه)

موضوع: مضاربه

موضوع: بانک و بانکداری (فقه)

موضوع: بانک و بانکداری - های مذهبی اسلام

شناسه افزوده: شیخیور، سیروس، ۱۳۳۹

رده بندی کنگره: ۶۴۱۳۹۳ م الف/۹ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۶۰۹۱۶

انتشارات مبعث

عنوان: مضاربه بانکداری اسلامی

مؤلفان: دکتر علی اکبر ایزدی فرد، سیروس شیخیور

ناشر: انتشارات مبعث، ۰۹۱۱۱۱۱۵۴۲۹

ویراستار: دکتر محمد محسنی دهکلانی

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۲۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۶-۲۴-۳

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

آدرس ناشر: مازندران، بابل، کمربندی غربی، چهارراه گله محله، سرکوجه بهاران 34،

پلاک 152 تلفن فکس ۳۲۲۰۵۸۷۲ ۰۲۱ ۰۹۱۱۱۱۱۵۴۲۹

پست الکترونیکی ناشر: abdolahi_mabas@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶	مقدمه
۱۰	بخش اول - پیشینه تاریخی مضاربه
۱۵	فصل اول - مشروعیت عقد مضاربه
۱۵	گفتار اول - کتاب
۱۷	گفتار دوم - سنت
۲۰	گفتار سوم - جماع
۲۱	گفتار چهارم - بناء قلا و بیل عقل
۲۳	بخش دوم - معنای مضاربه و ویژگی های آن
۲۴	فصل اول - معنا و مفهوم مضاربه
۲۴	گفتار اول - معنای لغوی مضاربه
۲۵	گفتار دوم - معنای اصطلاحی مضاربه
۳۰	فصل دوم - فرق مضاربه با عقود دیگر
۳۰	گفتار اول - فرق مضاربه با قرض
۳۱	گفتار دوم - فرق مضاربه با بضاعه
۳۲	گفتار سوم - فرق مضاربه با صدقه
۳۲	گفتار چهارم - فرق مضاربه با اجاره
۳۳	گفتار پنجم - فرق مضاربه با بیع
۳۳	گفتار ششم - فرق مضاربه با مزارعه
۳۴	گفتار هفتم - فرق مضاربه با مساقات
۳۴	گفتار هشتم - فرق مضاربه با جعاله
۳۵	گفتار نهم - فرق مضاربه با شرکت

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۸	فصل سوم - انواع مضاربه
۴۱	فصل چهارم - ویژگی های عقد مضاربه
۴۱	گفتار اول - مضاربه یک عقد است
۴۳	گفتار دوم - مضاربه عقدی جایز است
۴۶	گفتار سوم - مضاربه عقدی معوض است
۴۸	گفتار چهارم - مضاربه عقدی عهده ای است
۵۱	بخش سوم - ضابطه احکامی مضاربه طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا
۵۵	فصل اول - کار در قانون عملیات بانکی
۶۰	گفتار اول - موضوع مضاربه
۶۶	فصل دوم - سرمایه (در قانون عملیات بانکی بدون ربا)
۶۶	گفتار اول - شرایط سرمایه در مضاربه
۶۸	گفتار دوم - سرمایه باید عین باشد نه دین
۶۹	گفتار سوم - سرمایه باید از نظر مقدار و عین معین باشد
۷۱	گفتار چهارم - سرمایه در تحویل عامل باشد
۷۹	فصل سوم - مدت (در قانون عملیات بانکی بدون ربا)
۷۹	گفتار اول - لزوم مدت در مضاربه
۸۳	گفتار دوم - مضاربه بعد از اتمام مدت
۸۸	فصل چهارم - بازدهی (سود در قانون عملیات بانکی بدون ربا)
۸۸	گفتار اول - مشاع بودن سود در مضاربه
۹۵	گفتار دوم - حداقل سود مورد انتظار (پیش بینی سود)
۱۱۳	فصل پنجم - اجرای عملیات مضاربه (عامل)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱۲	گفتار اول - توانایی بر عمل
۱۱۳	گفتار دوم - انجام تجارت معین توسط عامل
۱۱۹	گفتار سوم - گرفتن اجیر در انجام کار تجارت
۱۲۰	گفتار چهارم - مخارج سفر
۱۲۲	گفتار پنجم - انجام معامله نقدی و به قیمت متعارف
۱۲۶	گفتار ششم - تعیین بودن عامل
۱۲۹	گفتار هفتم - واگذاری مضاربه توسط عامل به شخص دیگر
۱۳۲	فصل ششم - فسخ قرارداد
۱۳۳	گفتار اول - در صورت مودعی یا - مودی یا سفته احد طرفین
۱۳۵	گفتار دوم - در صورت مفلس شدن مودی یا مودعی
۱۳۶	گفتار سوم - در صورت تلف شدن تمام سرمایه
۱۳۷	گفتار چهارم - در صورت عدم امکان تجارتی که مازور طرفین بوده است
۱۳۸	گفتار پنجم - فسخ قرارداد مضاربه از نظر بانک
۱۴۱	فصل هفتم - تغییرات در قرارداد و تمدید آن
۱۴۵	فصل هشتم - تسویه حساب
۱۴۹	فصل نهم - عملیات حسابداری مضاربه
۱۵۹	نتیجه بحث
۱۷۶	فهرست منابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

بام، هستی، بخش زمان؛

حلاوت، بخش معنا، در بیان؛

بدون شک استقلال هر ملتی بستگی تامی به استقلال و شکوفایی اقتصاد آن دارد.

اهمیت اقتصاد در زندگی بشر در اندازه ای است که توجه به سلامت آن مطمئناً در سلامت جامعه مؤثر است و بی توجهی نسبت به آن براساس فرموده رسول اکرم «ص» من لم یعاش له لا دین له، لا عهد له و لا معاد له مانع صعود انسانها به کمال خواهد شد.

نظام اقتصادی اسلام بر اساس یک سلسله مسائل اقتصادی همراه با ملاک های اخلاقی برپا گردیده که بهترین نظام عادلانه فقهی را برای بشریت فراهم می سازد و با ایجاد زمینه های تولید فراوان و توزیع عادلانه و حفظ کرامت انسان، آسایش و سعادت زندگی را فراهم می آورد.

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران تغییرات بنیانی و اساسی در کلیه شئون سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه اسلامی از جمله در نظام بانکی به وجود آمد. تغییر نظام بانکداری ربوی به بانکداری اسلامی و حذف «بهره» از آن مستلزم صرف وقت زیاد و دقت و کار کارشناسی عمیق و همه جانبه توسط افراد متدین و مطلع بود. بر همین اساس تصویب و اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا مدتی به طول انجامید و شواری انقلاب اسلامی ایران در تاریخ ۱۳۵۸/۳/۱۷ بهت غنظ حقوق و سرمایه های ملی کلیه بانک های خصوصی را ملی اعلام نمود. بدینال آن لایحه قانونی اداره امور بانک ها در تاریخ ۱۳۵۸/۷/۳ از تصویب شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران گذشت و سپس طرح ادغام بانک ها در تاریخ ۱۳۵۸/۹/۱۸ به تصویب مجمع عمومی بانک ها رسید که با اجرای این طرح تعداد بانک های کشور به استثنای بانک مرکزی از تعداد ۳۶ بانک در سال ۱۳۵۷ به ۹ بانک (۶ بانک تجاری و ۳ بانک تخصصی) تقلیل یافت و مجلس شورای اسلامی طی تبصره ۵۴ قانون بودجه سال ۱۳۶۰ دولت را مکلف نمود که ظرف مدت شش ماه «بهره» را از نظام بانکی حذف و به جای آن عملیات بانکداری اسلامی را جایگزین نماید. بدین منظور گروه های مختلفی متشکل از صاحب نظران و متخصصین امور اقتصاد اسلامی در وزارت امور اقتصادی و دارایی تحت نظر معاونت وقت وزارتخانه مزبور تشکیل و با انجام تحقیقات و بررسی های همه جانبه نهایتاً لایحه حذف بهره و

انطباق عملیات بانکی با موازین اسلامی را به مجلس شورای اسلامی تقدیم نمودند که در تاریخ ۶۲/۶/۸ تحت عنوان قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) با ۲۷ ماده و ۵ تبصره تصویب و در تاریخ ۶۲/۶/۱۰ قانون فوق با ۲۷ ماده و ۴ تبصره از تایید شورای فقهای نگهبان گذشت. بدین ترتیب یکی از مهم ترین دستاوردهای انقلاب شکوهمند اسلامی ایران (بانکداری بدون ربا) برای اولین بار در تاریخ بانکداری در جهان پس از تصویب ابتدای سال ۱۳۶۳ و در یک مرحله و به طور کامل در سرتاسر کشور به مرحله اجرا درآمد. از این تاریخ انجام معاملات بانکی در ایران بر اساس احکام الهی، قانون اساسی، قانون عملیات بانکی بدون ربا، آیین نامه ها و دستورالعمل های اجرایی شکل گرفت از طرفی به منظور انجام وظایف اولیه بانکداری طبق این قانون، بانکداری در ایران نیز مانند سایر کشورهای جهان بر اساس جمع آوری سپرده ها و اعطای تسهیلات پایه گذاری گردیده است.

مهم ترین ویژگی این مصوبه آن است که از زمان اجرای قانون می بایست کلیه عملیات بانکی جدید اعم از جمع آوری و نحوه (تجهیز منابع) و اعطای تسهیلات و هم چنین اعمال سیاست های بانکی به ترتیبی انجام پذیرد که با موازین شرع مقدس اسلام مخالفی نداشته باشد.

یکی از موارد اعطای تسهیلات "مضاربه" است. در این نوشتار سعی شده تا پیرامون ضوابط اجرایی مضاربه در نظام بانکداری اسلامی

با استفاده از منابع فقهی، حقوقی و بانکی بحث و بررسی به عمل آید. در این راستا مباحث کتاب در سه بخش تنظیم شده است.

در بخش اول تحت عنوان کلیات پیرامون پیشینه تاریخی مضاربه، مشروعیت عقد مضاربه بحث شده است. در بخش دوم پیرامون معنا و مفهوم مضاربه، فرق مضاربه با عقود دیگر و ویژگی های عقد مضاربه بررسی به عمل آمده است. در بخش سوم تحت عنوان ضوابط اجرایی مضاربه بر اساس آخرین عملیات بانکی بدون ربا پیرامون کالا، سرمایه، مدت، بازدهی (سود)، اجری عملیات مضاربه، فسخ قرارداد، تغییرات در قرارداد و تمدید آن، تسویه حساب و عملیات حسابداری مضاربه بحث شده است.

و من الله التَّوَكُّلُ وَ عَالِمُ الْغُيُوبِ

موفقان